

Secretaría de Educación

Gobierno del Estado de Puebla

RÄ TSUKÜÄ TENGÜ TI B'UI

**Emiliano
Zapata Salazar**

Nt'ut'i:

**"Rä nmui ya jäi: Nmui xä nho", Vol. 2 Núm. 7. Ndemä, Ndemä.
Rä koho rä zänä nge rä 2021**

Nü rä b'efi i ja'ua bi yot'ä ya jäi rä nmütsi nge rä tsuküa tengü ti bui nge rä nmända ngü nxati i ja Ndemä.

www.seppuebla.gob.mx
cartilla.etica@seppue.gob.mx

Rä koho rä zänä, 2021

© Nmända ngü nxati Ndemä

Nü te b'eä i huxä rä tsuküa i juaa në te b'eä i nmängua rä nt'ot'e rä Nmända ngün xati Ndemä. Mä üni rä ndeti nge tä me nxani nähmä tä fä'ä te b'eä i nmä, ketho hindä zo rä nge tä b'a.

RÄ THUHU YA JÄI

MIGUEL BARBOSA HUERTA

ZEMI TI MÄNDA RÄ XEKI NGE RÄ NDEMÄ

MELITÓN LOZANO PÉREZ

TI MÄNDA YA NGÜ NXATI RÄ XEKI NGE RÄ NDEMÄ

AMÉRICA ROSAS TAPIA

TI MÄNDA YA NGÜ NXATI

MARÍA DEL CORAL MORALES ESPINOSA

TI MÄNDA YA NGÜ NXATI NGE JATHO NGE TI NJA

MARÍA CECILIA SÁNCHEZ BRINGAS

RÄ B'ET'O TI MÄNDA JA RÄ NT'URGUENDA

DEISY NOHEMÍ ANDÉRICA OCHOA

B'ET'O TI MÄNDA RÄ FÄTI

OSCAR GABRIEL BENITEZ GONZALEZ

B'ET'O TI MÄNDA RÄ NGÜ B'EFI TI MÄNDA YA XÄMPÄTE

SARAI SANTIAGO RODRÍGUEZ

XÄMPÄTE TI MÄNDA YA NGÜ NXATI XA HNIHNI I YA NA RÄ HIÄ

JUANA ROJAS ALBINO

XÄMPÄTE BI YOT'E NGE RÄ HÑAHÑU

NÜÄ RÄ MUTI

Nüä te b'ëä bi yot'e nge bi npaä b'ëä mi ja'ua Nmondo keä rä tühni b'i nja nge ko keä te b'ëä mä ni mpeä rä zemi Porfirio Diaz. Nüä rä ntsuiä keä b'i yot'ä nge nü ya jäi b'in ja rä johie, rä hogä ts'ut'ab'i, ti nm'ui nge rä johie në tä za tä hua'ni teo ti mända ä rä hinhni.

Nüä rä jäi nge mi ts'u i ndëspi keä rä Emiliano Zapata Salazar, n'a rä nñohu nge huëntho b'i ten`ä rä fäti nëä rä nñonfëni nge ko rä ngeu ya zi hioye. Tengütho mi nmängä: "Mä hnihnika ti nñänga ne ko rä ngeä rä jäi nge ti zeka"

Nünu rä tsuküä i ja'ua b'i t'ot'e ko rä ngeä n'a rä jäi nge i päti nge jatho nge tä nük'ëi n'a rä nmik'ëi. Kä rä njab'u ti xiä'ui nge ki pähmi te b'ëä b'i yonnu rä jäinu.

Ndemä, Ndemä., Rä koho rä zäna nge rä 2021

DR. MELITÓN LOZANO PÉREZ
TI MÄNDA YA NGÜ NXATI RÄ XEKI NGE RÄ NDEMÄ

Emiliano Zapata Salazar

Rä hoi në rä nmändase

Nü rä nmui rä Emiliano Zapata Salazar kehnu rä jäi nge üenthö b'i yängä rä hnihni në hia jäi nge mä rä hioye nge b'i ne nge b'i yängä rä hoi hapu nge mi b'ui. Nüu ya jäi bi tehnu mä ti mpepu ja rä hüähü, ketho b'i za rä ngu b'u ha bi ntenu, bi nü tengu rä ngu mä ni b'uu ya jäi.

Nüä rä nñonfëni mi pesnu b'i hmänb'u ja rä hnihni nge rä Anenecuilco, Morelos nüb'u ha rä nmëngü. N'a rä hnihni, hapu rä nge mi nmati rä nmunigü ya jäi ko rän geä rä hiä "Rä tsuküä i foä rä hoy rä nmeti ya hnihni" b'i mängä rä zemi Porfirio Diaz.

Mä rä ts'unt'u jäinu, mi pets'ä n'a rä nñonfëni nge hi nmi ne nge tä thänb'ä ya nmunigü ya hnihni, nü rä Zapata kä rä njab'u b'i zeu ya jäi. Nüä rä müti b'i njapi, b'i fent'i ko rä ngeä rä hiä "Tsuküä nge rä ndähñëi", keä mä ni ts'uu ya tsunt'u nge hi nxate mi pefi, nüyu mä ti mpethoyu në hi nxate mi tähä nguthatho i xändä rä tsut'abi. Nümu mi po'nnä fati bi ts'u b'i hiä rä ts'eti rä nge b'i zeu ya jäi mi b'uä rä hnihni Cuautla, Morelos. Ketho mä hämä b'i fendi, b'i me mä kut'i b'u ha b'uu ya ntsui'ui, mi thoä nato zänä b'i t'et'i, b'i me mä b'epi rä nge ti janmänzü ya fani.

El Caudillo del Sur

Mi ot'ä rä nñonfëni ä rä Emiliano Zapata, n'a rä nñohu miëk'ëi ya jäi. Nüä rä jeya 1909 b'i thahni nge ti nmet'o ti mända në ti zeu ya jäi nge tä yängä rä nmunigü nüä rä xeki nge rä Anenecuilco, Morelos. Mi tomi nge ta t'ot'ä rä tsut'ab'i ko rä ngeä rä tsuküä Plan de San Luis, b'i tenn'ä rä tünni mä ti mända rä Madero; nüä rä hiü rä zänä rä jeya 1911, b'i t'et'i nge ti nmet'o ja rä ntünni i ja.

Nümu mi ntänte ä rä tünni hi ngä bexke bi nhoä rä nmui ya hnihni. Peke mi päti nge xti nhoä te ngü mä ni b'uu ya jäi mi b'upu ja ya hnihni, nü rä Zapata bi nangi mä hämä në b'i mä nge nü rä Francisco I. Madero hinmä ti ja ä te b'eä mi hmä. Nü rä Emiliano Zapata, ketho i thüti nge rä "Nñohu nge mä nanguati rä xinmahí",

b'i mängä rä tsuküä rä 28 rä renmä ra rä zänä nge rä jeya 1911 nüä rä Plan de Ayala, n'a rä tsuküä i nmä nge tä thärb'ä mä te rä hai nähmä ti ndünu mi ra ya jäi mi b'upu ja ya hnihni o xta t'orbä nts'eti. B'i thänña hai nüä rä 30 rä koho rä zänä nge rä jeya 1912.

Nüä rä nñohunu mi nmänu "Nü rä hai rä nmeti ä teo ti pepi", nü rä Zapata b'i yähni'ui rä Venustiano Carranza ne b'i xifi nge rä zeya, ne i tsuu ya hnihni. Peke hi ngä n'ändi b'i pëni nge tä hiepu rä ntsui ko rä ngeä rä hiä "Nümu hi nxa'a rä ts'ut'ab'i u ya hnihni ketho hi nxa'a rä johie ä rä ts'ut'ab'i", Nü rä Emiliano keä rä ndäte b'i yot'e nge tä i zepu ä rä nñonfëni.

B'i hiot'ä rä Jesus Guajardo, nü rä Zapata b'i fent'i në b'i tho rä 10 rä koho rä zäna nge rä jeya 1919 nüä rä ng"rä Chinameca, Morelos.

// Xi nho nge ki b'amu kä tü nge
di b'ui nge ki yoä rä mäte //

// Ti nne kä tü nge n'ä
mefi, nē hi ngä ya jäi //

*Kehiu ya hiä b'i mängä
rä Emiliano Zapata*

●
●
● Mä tä keä nüä rä Zapata nüä rä
fäti mi pets'i nge nüu ya ntsui mi
ja. Tengütho rä ntsui mi ja rä xeki
● nge rä Rusia b'i hiüts'i: "Nüä ti
● nmändase n'a rä mefi hi ndä za
● tin njaä rä nmändase rä üähiä".

● **Emiliano Zapata**

● Tlaltizapán, Morelos, 14 de febrero
de 1918
●

Mä nñonfëni..

Nümu mä peä rä tsuküä tengü ti b'ui:

¿Ndaä rä nmui rä Emiliano Zapata i xuä ni nñonfëni?

¿Ndaä rä nmui rä jäinu tä za ki ja nähmä ki nmui xä nho?

¿Te ni b'eä tä za kä jakar?

Nüseka(a):

Ko rä ngeä mä hnihika:

Ya hiä hi mgi päti

Tä mi hiüxä ya hiä nge hi ngi päti nähmä ki hiomb'u ja rä tsuküä:

Rä tsuküä tengü ti b'ui:

Nüya nge kä hiot'i kä peä rä nmui rä Emiliano Zapata Salazar, tä mi mbeni teo n'a rä nñohu ki päti i bupu ja ni ngü, ja rä ngü nxati, ja ni hnihni i hnuk'ëi ya jäi nge ya hioye.

Tä mi hiüts'i te b'eä b'i ja o te b'eä b'i yot'e.

Nümu kin ne tä za ki pehn'ä:

cartilla.etica@seppue.gob.mx

Ya tkuküä ha b'í thoni:

Pineda Gómez, Francisco. Presentación del libro Movimientos Sociales en un ambiente revolucionario. Desde el Altiplano Oriental hasta el Golfo de México, 1879- 1931 (2013). Coralia Gutiérrez Álvarez (coordinadora). México: BUAP, 254 pp. Bajo el Volcán [en línea]. 2013, 13 (21), 189-198. En <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=28640302010>

Suprema Corte de Justicia de la Nación. Centro de Documentación y Análisis, Archivos y Compilación de Leyes. En: <https://emiliano-zapata.scjn.gob.mx/acontecimientos>

Fuente:

<https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-47875403>

Nüä kä t'üä rä fäti:

**“Kä t'üä rä hogä nñonfëni nge
hne nge ti nja rä nmunmä nho”**

DR. MELITÓN LOZANO PÉREZ

TI MÄNDA YA NGÜ NXATI RÄ XEKI NGE RÄ NDEMÄ

Nt'ut'i:

**“Rä nmui ya jäi: Nmui xä nho”, Vol. 2 Núm. 7. Ndemä, Ndemä.
Rä koho rä zänä nge rä 2021**